

MŰVELŐDÉSI MINISZTER

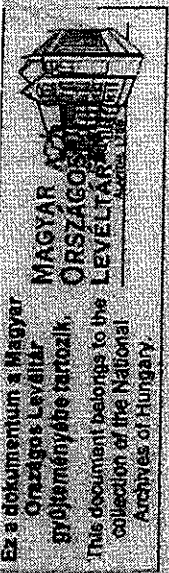
ulu. 908190.

Benda Kálmán úrnak,
Népfőiskolai Társaság

Budapest,
Corvin tér 8.

Kedves Barátaim!

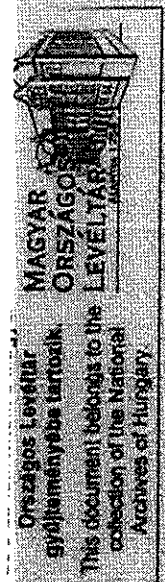
Az elmúlt év őszén a Népfőiskolai Társasággal kezdeményezésemre beszélgetést folytattunk. Vázoltam, hogy a népfőiskolai mozgalomnak az 1990-es évek Magyarország kulturális intézményrendszerében jelentős szerepet szánunk. Azt is vázoltam - és azóta a hazai népművelés vezetőinek is figyelmébe ajánlottam -, hogy szerintem az 1990-es évek Magyarországon a felnőttképzésnek és a felnőtt önképzésnek rendkívüli szerepe lehet. A magyar társadalom nincs felkészülve gondolkodásában annak befogadására, hogy a képzés nem zárulhat le az állami vagy általában a kötelező iskoláztatással. Arról a kevés önállóságról is leszoktatták az embereket, amely önállóságot a polgári társadalom olt az egyénbe. Ne várjon mindent az állampolgár a büdzsétől és valami állami fennhatóságtól. Így ne várja élete végéig tartó képzését sem. Az államtól, a mindenkori kormányzattól viszont követelje meg, hogy a lehetőségeket biztosítsa számára, hogy segítse olyan intézmények létrehozását, melyeket azután már ő az autonóm egyéniség, vagy az autonóm egyéniségek kisebb közösségei maguknak berendeznek. Amikor egész kulturpolitikai vonalvezetésemben a rövid idő adta lehetőségeken belül is igyekszem következetesen az állami paternalizmus alól felszabadítani kulturális intézményeinket, úgy érzem, tenni kell ezt azért is, hogy az emberek igényeljék az önálló gondolkodást, s ne csak a gondoskodást. A diktatúráknak éppen egyik lényeges sajátossága, hogy az egyénnek a bizonytalanság helyett az un. biztonságot igéri, de azt azonban már a diktatórikus államhatalom akarja megszabni, hogy ki részesedjen ebben a gondoskodásban és mire terjedjen az ki.

Ez a dokumentum a Magyar
Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

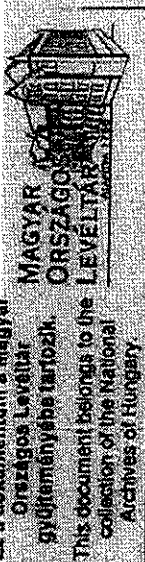
Az oly sokat emlegetett alulról jövő kezdeményezésnek csak akkor lehet tere a politikában, ha a társadalom hozzásegődik e paternalizmus felbontását akaró kezdeményezésekhez. A népfőiskolai mozgalomra ebben az értelemben küldetésszerű szerep vár. Alulról jövő kezdeményezéseket kell szerveznie, a társadalom számára olyan kereteket kell biztosítani, amelyek függetlenül az állami képzési formáktól, a társadalom iskolarendszerén kívüli állandó képzését - önképzés, továbbképzés, át-képzés - biztosítják. Ugyanakkor a népfőiskolai mozgalom egy olyan intézmény lehet, amelyik egyben a különböző képzési formáknak a sokszínűségét biztosítja. Éppen azért, hogy nem egy törvényileg rendezett képzési keretegyüttest tartalmaz, hanem felkarolja a szervezeti és tematikai újításokat is. A népfőiskolai mozgalom tehát nemcsak szervezeti kereteket ad a felnőtt társadalom számára a képzés területén, de egyben a legnevesebb értelemben vett felvilágosító szereppel is bír: ráéberesíteni a magyar társadalmat, hogy a képzés, a tanulás életünk végéig tartó folyamat. Többször fogalmaztam úgy: ebből a részben apátiába, részben pedig pörkölt-tudatba esett társadalomból egy tanuló nemzetet kell formálnunk. És nem a társadalomra erőltetett, felülről hozott törvényekkel, hanem az alulról jövő kezdeményezések felkarolásával és támogatásával. A történelem bebizonyította, hogy a felvilágosult abszolutizmusnak, mint kormányzati formának gyakran pozitívabb a szerepe, mint a demokratizmusnak, és főként egyszerűbb kormányzási eszköz, mint a demokrácia. De a történelemből azt is tudjuk: az ilyen felvilágosult abszolutizmusok tartós eredményeket nem tudnak elérni.

Ezekből az általam ismertetett alapelvekből és elképzeléseimből következnek azok az irányelvek is, amelyeket az oktatáspolitikai koncepció részeként megfogalmaztam: a tanulást életünk végéig tartó tevékenységként kell felfognunk és a tanulást lehetővé tevő oktatási formákat és intézményeket az óvodás kortól a felnőtt korra is kiterjeszkedő intézményegyüttesnek tekintem. Vagyis az oktatáspolitikának a maga kormányzati eszközeivel aktivizálnia kell magát a felnőttoktatás területén is.

De ugyanez az elv vezetett akkor is, amikor a szakképzéssel és az átképzéssel kapcsolatban nyugat-európai és világbanki partnereinkkel tárgyaltam. A dinamikusan fejlődő nyugat-európai országokban, mint ismeretes, az átképzés a szakképzés egyik természetesnek vett formája, amelyről részben a munkáltatók, részben az állam gondoskodik. De ugyanakkor az állampolgár maga, saját erejéből is óriási anyagi és erkölcsi erőfeszítést tesz, hogy munkaerejét továbbképezze, és ezzel növelje a saját munkaerőjének értékét. Vagyis az állami művelődéspolitikának, a vállalati szférának és az egyéni kezdeményezéseknek (társadalomjellegű mozgalmaknak) egymás mellett kell és egyszerre kell létezniük és hatniuk a társadalomban.

A hazai népművelés vezetőivel folytatott eszmecserén is hasonló szellemben fejtegettem: a hazai népművelés-közművelődés történelmében lezárult egy korszak. De ez nem azt jelenti, hogy az un. népművelői tevékenységre nem lenne szüksége a társadalomnak. Sőt, a fentebb vázolt elképzeléseinkből következően én a felnőtt művelésnek és az önművelésnek a segítőit és megszervezőit éppen az eddigi népművelés munkásaiban látom. Ugy látom: igaz, rossz irányba dimenzionáltak túl, elsősorban propagandaszempontoktól hajtva, vagy más kulturpolitikai elképzelésekben gondolkodva, jobbitó szándékkal a hazai közművelődés feladatait, ezért keletkezett a társadalomban egy nap mint nap kitapintható közművelődés-ellenesség. De én a közművelődés munkásainak szétengedésében vagy netán intézményeik szétverésében rövidlátó, és társadalomellenes cselekedetet látok. Ezt könnyű kimondani, de sokkal nehezebb tenni valamit akkor, amikor a tanácsi igazgatás és általában az önkormányzatok igazgatása alatt majd azon fognak morfondírozni és dönteni a helyi vezetők, hogy a csatornázásra vagy a közművelődésre költsenek-e? A népművelés-közművelődés szakemberei a felnőttképzés, az önképzés társadalmi felerősödésének elsőszámú munkásai lehetnek az 1990-es évek Magyarországon. Ezért hívtam fel a népművelési mozgalom vezetőinek figyelmét arra, hogy igyekezzünk közös erővel az új helyzetnek megfelelően megtalálni a volt közművelődési szakemberek és munkájuk helyét. Ilyen irányban folytattam tárgyalásokat Vitányi Ivánnal, az Országos Közművelődési Központ igazgatójával is, a

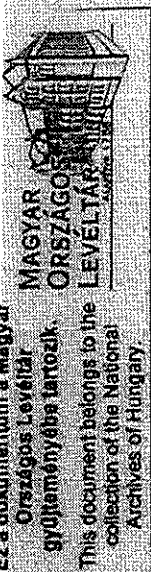

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
gyűjtemények tartoznak
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary

közművelődési intézményrendszer szervezeti ujrágondolásakor. Sajnos a novemberi választások után világossá vált, hogy a kultúra területén tervezett és kialakított minisztériumi, miniszteri programot át kell szabni. Hiszen június helyett csak februárig lesz parlament. Le kell tennünk több szervezeti koncepcionális reformról, illetve változtatásról. /Igy esik az idő rövidségének áldozatul az önálló oktatási, felsőoktatási törvény. Az ezzel kapcsolatos egyetemi, főiskolai strukturális változtatások, de sorolhatnám tovább, a Művészeti Alap, a film, és általában a művészetek terén elkezdett, de félbehagyott reformterveket és megakadt lépéseket, és magát a kultúra igazgatásának szerkezet-változtatásait is./

De a fentebbi alapelvek vezettek akkor is, amikor elkészítettük a minisztérium új gazdasági menedzselési formáinak tervezetét is. Az egyént és ne az intézményeket menedzseljük. Itt több, a szabad művelést /vagy korábbi értelmezésben közművelődést, népművelést/ érintő alapítványt tettünk. Ezek között szerepel egy nagyobb alapítvány, a "Népfőiskolai mozgalomért". Az alapítvány célkitűzése kimondja: "A cél a népfőiskolai mozgalom újbóli megindításának érdekében a mozgalom 1945 előtti demokratikus hagyományainak figyelembevételével modern felnőttnevelés, önképzés formáinak kialakítása, pályázatok, mozgalmi kísérletek céltámogatása." Hangsúlyozom, az alapítványnak épp az az óriási előnye, hogy a társadalom független tagjaiból képzett kuratórium rákényszerül a cél eléréséhez vezető pályázat, ötletek átgondolására, mivel ők rendelkeznek a támogatás odaitélése felett. Ugyanakkor lehetséges egyéneknek, intézményeknek is az alapítvány tőkéjét gyarapítani. Az alapítvány kezdő összege magyarországi viszonylatban igen jelentős, 35 millió forint. A kuratóriumba várom a Népfőiskolai Társaság javaslatát, a kuratórium elnökére vonatkozó javaslatokat is.

Őszi megbeszélésünkön kilátásba helyeztem, hogy egy nagyobb épületegyüttest igyekszem szerezni a mozgalom céljaira. A miniszterelnök úrral egyetértésben szerezte meg a tárca e célra a balatónöszödi volt gyermeküdülőt. E többszáz milliós ingatlan hasznosítása kettős: szeptember 15-től május 15-ig a népfőiskolai mozgalom rendelkezésére bocsátjuk, május 15 - szeptember 15-ig a minisztériumé.

tember 15. között pedig a Művelődési Minisztérium családi nyaralójaként funkcionál. Az épület a Balaton partján fekszik és egy turnusban több száz fő befogadására képes. Az épület átalakítási költségeit a minisztérium költségvetési kereteiből biztosítjuk. /Nem akarom ezzel azokat a nehezéseket elfedni, amely nehézségek e válság-költségvetésben a kultúra általannyira óhajtott preferálását érintik, de beláthatják Önök is, ez az objektum jelenleg egy többszáz millió forintos injekció lehet a hazai szabadművelés és a népfőiskolai mozgalom új formáinak kimunkálásához./ Az épületet a tárca ingyen bocsátja a mozgalom rendelkezésére. Az már az Önök szervezőkészségén és találékonyágán mulik, hogy miként tudják a működési költségeket biztosítani. Szakértő munkatársaim szerint a különböző tanfolyami és képzési költségeknek az épület ingyenes biztosításával /a célnak megfelelő átalakítás költségvetési biztosításával együtt/ a képzési költségek mintegy 30-40 %-át nyújtja a költségvetés. Az alapítvány büdzséje a pályázatok elbírálásával egyidejűleg március 15-től nyílik, a balatonöszödi Népfőiskolai Központ pedig már ez év szeptember közepétől a tervek szerint fogadhat lakókat.

Végül engedjék meg, hogy amikor a népfőiskolai mozgalom új tartalmi célkitűzéseiről tárgyalnak és megbeszélésünk szerint készítenek számomra is erről tájékoztatót, néhány szempontra felhívjam figyelmüket: mint Európa történetével foglalkozó történész is, többször felfigyeltem az európai ún. kis, jóléti, szociális államokban meglévő erős népfőiskolai mozgalomra. Külön tárgyaltam e kérdésről júniusi svédországi tartózkodásomkor és röviden kitértünk a dán, a holland és a belga példákra brüsszeli tárgyalásaimon, az európai oktatási miniszterek tanácskozásán. A jelzett alapítvány terhére is úgy gondolom, hamarosan tehetnének tanulmányutakat e mozgalmak jobb megismerése céljából.

Kérem, figyeljenek arra is, amit már Brüsszelben érzékeltem: nemcsak az állami oktatás, de a népfőiskolai mozgalom is erősen belefolyhat az Európához való felzárkózások programjába. Brüsszelben számoltam be arról, hogy ilyen irányú mozgalmakat fognak kezdeményezni.

Javaslom, hogy elképzeléseik kialakítása közben ne feledkezzenek el a fentebb, az átképzésről, képzésről mondottakról. A magyar társadalom széles rétegei nincsenek tisztában azokkal az állampolgári jogokkal és kötelekkel sem, amelyek pedig döntően kihathatnak arra, hogy mit mernek, mire tudnak vállalkozni a mindennapokon. A gazdasági vállalkozásokra épp úgy, mint a szakismereti képzettség megszerzéseinek lehetőségeire is. A magyar társadalom nem csak tétlenül áll, de gyakran tájékozatlan is. Én az 1945 előtti népfőiskolai mozgalom legpozitívabb hagyományait mint történész is abban látom, hogy a népfőiskolai képzés mindig rendkívül "életszagu" volt és segítette a tanfolyamokon résztvevőket a napi gazdasági-szakmai érvényesülésben. /Egyébként szeretném megjegyezni, hogy brüsszelei tárgyalásaim során arról is szó esett: az átképzéshez kilátásba helyezett segítségből a népfőiskolai mozgalom számára is tudunk, előreláthatóan szeptembertől, infrastrukturális beruházásokat biztosítani. Csak itt, zárójelben jegyzem meg: a külföldi, Európa Tanács-i segítségekhez sajnos túl sok illúzió fűződik a közvéleményben. Nekünk, magyaroknak kell a lépéseket megtennünk./

Végül szeretném felhívni figyelmüket a magyarországi egyházak megélénkülő tevékenységére. Még mindig vannak, akik az egyházakban az un. klerikális veszély hordozóit látják és nem látják azt a szervező és megtartó erőt, amit azok a mindennapok közösségi életében betölthetnek. Ismeretes, hogy az egyházaknak szép tradícióik vannak a népfőiskolai mozgalmak terén is. Kérem, gondolják végig: nem lehetne-e a jelenleg is meglévő közművelődési hálózat és a meglévő népfőiskolai hálózat mellett az egyházak helyi szervezeteit bevonni a népfőiskolai mozgalomba? Én úgy látom, hogy az egyházak épp erre a szociális, kulturális szervező szerepre nagyon is szívesen vállalkoznak és bennük még igen nagy társadalmi tartalékok rejlenek. De hangsúlyozom, ezeket csak megfontolásként ajánlom egy akcióprogram kidolgozásához, amelynek szellemében már részben a tavasztól, de méginkább szeptembertől a népfőiskolai mozgalom megújulását várhatjuk.

MAGYAR
ORSZÁGI
LEVÉLTÁR
Egyesületi és Magyar
Országos Levéltár
gyűjteménybe tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

Igen fontosnak tartanám, hogy a Népfőiskolai Társaság a népfőiskolai mozgalmat koordináló intézmény partnere lehessen a kormánzatnak. De mindezt a szervezeti kereteket úgy kialakítani, hogy a meglévő népfőiskolák ne valamiféle centralizált intézménynek tekintsék a társaságot.

Budapest, 1990. február 8.

Glatz Ferenc
Glatz Ferenc

Ez a dokumentum a Magyar
Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.

This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

MAGYAR
ORSZÁGOS
LEVÉLTÁR

